

Эффективное функционирование автоматизированной системы расчетов по оплате труда невозможно без совершенствования характера и содержания учетно-аналитической работы. Это требует повышения уровня подготовки и квалификации бухгалтеров и экономистов, которая должна осуществляться с учетом таких факторов, как скорость изменения законодательства, развитие инфраструктуры рынка информационных учетных систем в стране, размер и вид предприятия, вид компьютерной учетной системы, уровень базовой подготовки бухгалтеров. Это позволит обеспечить высокий уровень знаний и практических навыков работников в сфере информационных технологий при минимальных расходах времени и средств [7].

Выводы. Анализ эффективности оплаты труда должен носить комплексный характер, т.к. ему принадлежит важная роль в совершенствовании организации заработной платы, обеспечении её прямой зависимости от количества и качества труда, производственных результатов; выявлении резервов для совершенствования оплаты труда, введения прогрессивных её форм. Анализ эффективности оплаты труда следует проводить в несколько этапов, при этом должны быть рассмотрены и сопоставлены различные показатели деятельности предприятия и его внешней среды, учтены психологические аспекты поведения работников. В современных условиях формирование, использование, анализ и контроль средств на оплату труда требует новых рыночных подходов. Особое внимание должно уделяться перспективному, т.е. опережающему анализу, важной особенностью которого является наличие в исследуемых материалах информации о предвидении эффективности использования мероприятий по оплате труда.

Эффективность организации и проведения анализа оплаты труда в значительной мере зависит от использования в этой работе информационных технологий, что, в свою очередь, обуславливает необходимость постоянной работы по повышению уровня подготовки и квалификации бухгалтеров и экономистов, работающих на предприятии.

Совершенствование анализа эффективности оплаты труда на основе комплексного подхода позволит достичь значительных позитивных изменений в деятельности предприятия, обеспечить рост его экономических показателей и решение социальных проблем.

Источники и литература:

1. Качан Є. П. Економіка праці та соціально-трудові відносини / Є. П. Качан. – Тернопіль : ТДЕУ, 2006. – 373 с.
2. Вівсяник Т. В. Завдання аналізу витрат на оплату праці / Т. В. Вівсяник // Наукові записки. – 2006. – № 6. – С. 15-18.
3. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. В. Савицкая. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 425 с.
4. Бараник З. П. Статистика праці / З. П. Бараник. – К. : КНЕУ, 2008. – 246 с.
5. Шевчук Л. П. Ринкові підходи до формування і використання коштів на оплату праці та нова парадигма їх аналізу і контролю / Л. П. Шевчук, А. А. Шевчук // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 5. – С. 249-255.
6. Макаровська Т. П. Економіка підприємства / Т. П. Макаровська, Н. М. Бондар. – К. : МАУП, 2003. – 304 с.
7. Домбровський В. А. Організація і методика обліку та аналізу праці та її оплати на базі сучасних інформаційних технологій : автореф. дис. ... канд. економ. Наук : спец. 08.00.09 "бухгалтерський облік" / В. А. Домбровський. – К., 2007. – 25 с.

Артеюхова І.В., Луценко Ю.О.

УДК 568.562

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Актуальність теми зумовлена, насамперед тим, що сучасні умови розвитку ринку формують для підприємств зовнішнє середовище, яке характеризується високим ступенем невизначеності та високим рівнем конкуренції. Тому розробка стратегії підприємства з урахуванням мінливого зовнішнього середовища дасть змогу адаптуватися до вимог часу й обставин: створити фірмі конкурентну перевагу, усунути негативний ефект нестабільності навколишнього середовища, забезпечити прибутковість, зрівноважити зовнішні вимоги і внутрішні можливості.

Постанова проблеми та завдання. Завданням є розгляд змісту, що вкладають в поняття «стратегія» різні автори; постають питання вдосконалення методики розробки стратегії, яка б інтегрувала стратегії різних напрямків діяльності підприємства в умовах мінливого зовнішнього середовища. Має місце процес розробки стратегії підприємства на п'яти її рівнях.

Мета статті – удосконалити методику розробки стратегії розвитку підприємства в умовах мінливого зовнішнього середовища.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Питанням щодо стратегії та її розробки займалося багато авторів. Найбільш вагомий внесок в розгляд даного питання внесли А. Томпсон та А. Дж. Стрікланд [1], І. Ансофф [2], П. Дойль [3], Г. Мінцберг [4] та багато інших. Кожен з них надав своє бачення на процес розробки стратегії. Загалом же, процес розробки стратегії для всього підприємства у досконалому і повному вигляді надає незначна кількість науковців. П. Дойль [3] розглядає розробку конкурентних стратегій. А.

Томпсон і А. Дж. Стрікленд [1] приводять загальні рекомендації щодо процесу розробки, не пропонуючи конкретних методів або методик формування, оцінки, вибору і реалізації стратегії підприємства.

Увага до зовнішнього середовища приділяється у більшості класичних роботах із менеджменту наступних авторів: І. Ансоффа [2], Г. Мінцберга [4], М. Портера [5], М.Х. Мескона [6]. Більшість з них розглядають зовнішнє середовище як складну багаторівневу структуру, елементи якої по-різному впливають на діяльність підприємства.

Виклад основного матеріалу. У фаховій літературі є різні думки щодо сутності стратегії розвитку організації. Так, І. Ансофф [2, с. 16-18] визначає стратегію як набір правил для прийняття рішень, якими організація керується у своїй діяльності. Відповідно до визначення А. Томпсона, А.Дж. Стрікленда «стратегія – це план управління фірмою, спрямований на зміцнення її позицій, задоволення споживачів і досягнення цілей» [1, с. 28].

П. Дойль визначає стратегію як «комплекс приймаючих менеджером рішень по розміщенню ресурсів підприємства і досягненню довготривалих конкурентних переваг на цільових ринках» [3, с.8]. М. Мескон розуміє стратегію як «детальний всебічний комплексний план, призначений для того, щоб забезпечити здійснення місії організації та досягнення її мети». [6, с. 42].

По визначенню Грузінова В.П., «стратегія розвитку підприємства – сукупність стратегічних рішень, що охоплюють весь спектр основних видів його діяльності» [7, с. 518-519]. Виходячи з того, що економічне призначення підприємства полягає у виробництві продукції, що відповідає вимогам ринку і отриманні прибутку за її реалізацію, ці стратегічні рішення повинні включати в себе:

- сукупність стратегічних рішень, що визначають, яку продукцію і скільки виробляти, її якість і новизну, а також способи поведінки підприємства на ринках збуту і на ринках факторів виробництва (засоби виробництва, робоча сила, фінансові ресурси);
- стратегічні рішення в галузі виробництва і технологій виготовлення продукції;
- сукупність рішень, що визначають способи залучення, розподілу і використання фінансових ресурсів для виконання прийнятих цілей;
- сукупність рішень, що визначають соціально-економічні аспекти розвитку підприємства відповідно до прийнятих умов: тип підприємства, структура колективу, характер взаємодії з акціонерами і т.д.;
- сукупність рішень, що належать до характеру управління для реалізації обраної стратегії.

Узагальнюючи існуючі визначення економічної категорії «стратегія», можна зробити висновок, що стратегія – це довгострокова програма діяльності організації, спосіб досягнення цілей, який вона визначає для себе, керуючись власними міркуваннями в межах своєї діяльності і вироблення відповідної політики для їх досягнення. Розробка стратегій підприємств – це досить складний і тривалий процес, враховуючи постійну переоцінку і періодичну перевірку обраних цілей, аналізуючи при цьому як стан середовища діяльності самого підприємства, так і стан мінливого зовнішнього середовища.

Зовнішнє середовище представляє собою «сукупність активних господарюючих суб'єктів, економічних, суспільних і природних умов, національних та міждержавних інституційних структур та інших зовнішніх умов та факторів, що діють в оточенні підприємства і впливають на різні сфери його діяльності» [8, с. 138].

Зовнішнє середовище поділяють на:

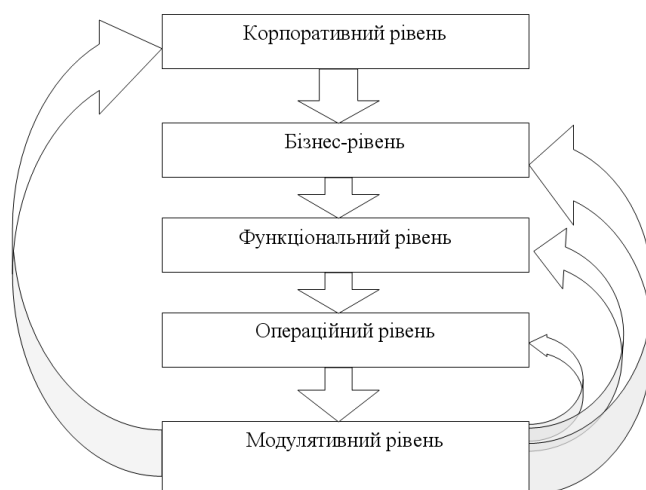
1. Мікросередовище - середовище прямого впливу на підприємство, воно безпосередньо впливає на організацію, збільшує або зменшує ефективність її роботи, наближає або віддаляє досягнення її цілей. Зазвичай його створюють постачальники матеріально-технічних ресурсів, споживачі продукції (послуг), торговельні та маркетингові посередники, конкуренти, державні органи, фінансово-кредитні установи, страхові компанії, громадські організації та ін. Організація тісно взаємодіє з цією частиною свого середовища, а менеджери намагаються керувати деякими із її параметрів, впливати на мікросередовище з метою зміни його у сприятливому для організації напрямку.

2. Макросередовище, що впливає на підприємство і його мікросередовище, включає природне, демографічне, науково-технічне, економічне, екологічне, політичне та міжнародне середовище. Вплив цих факторів на організацію важче виявляти і вивчати, але не можна ігнорувати, так як саме вони часто визначають тенденції, які з часом будуть впливати на мікросередовище підприємства.

І макросередовище, і мікросередовище так чи інакше впливають на розробку стратегії розвитку будь-якого підприємства. Адже, зовнішнє середовище, в якому доводиться працювати організації, знаходиться в безперервному русі, схильне до змін. Тому стратегія підприємства, як правило, складається з двох частин: 1) продуманих цілеспрямованих дій; 2) реакції на непередбачений розвиток подій і на конкуренцію, що посилюється.

Вирішення проблеми формування стратегії розвитку будь-якого підприємства, в першу чергу, потребує встановлення змісту стратегії розвитку та її місця серед інших стратегій. Існують варіанти класифікації стратегій за рівнями ієрархії, рівнями управління, відповідальності тощо [1-6]. В результаті їх дослідження встановлено, що немає єдиної точки зору вчених щодо кількості рівнів, назви стратегій, їх змісту та призначення. Тому при формуванні стратегії розвитку будь-якого підприємства слід приймати до уваги специфіку його діяльності та організаційну структуру.

Процес розробки стратегії в загальному вигляді здійснюється на п'яти рівнях [9, с. 361]: корпоративний рівень, бізнес-рівень, функціональний рівень, операційний рівень, модулятивний рівень. Модель розробки стратегії підприємства, що характеризує взаємозв'язок та послідовність формування п'яти її рівнів, зображено на рис. 1.

Рис. 1. Модель розробки стратегії підприємства на п'яти рівнях в умовах мінливого зовнішнього середовища.

Розглянемо детальніше кожен з рівнів.

Корпоративний рівень - розробляється в теоретичному вигляді. За його реалізацію відповідає керівник підприємства. Даний рівень носить характер перспективного розвитку і направлений на вироблення довгострокових цілей. Це пов'язано з тим, що на основі цілей і завдань даного рівня будується вся схема процесу роботи підприємства, і тому необхідним є дотримання далекоглядності. Результатами блоку будуть місія і концепція. В даний блок входять наступні етапи: 1) визначення напрямку розвитку підприємства; 2) формулювання місії і концепції розвитку; 3) обговорення процесу розробки стратегії підприємства.

Бізнес-рівень - намічаються конкретні межі діяльності шляхом встановлення цілей і завдань. Визначається, що саме потрібно досягти підприємству (цілі), що для цього необхідно зробити (задачі). Від цілей даного рівня залежить, як підприємство зуміє позиціонувати себе. Бізнес-рівень включає такі етапи: 1) формування групи працівників, що займатимуться розробкою стратегії; 2) постановка цілей і задач (цілі повинні бути конкретними, вимірюваними, орієнтованими в часі, реалістичними); 3) окреслення границь, в яких буде проводитися аналіз діяльності підприємства і його зовнішнього середовища.

Функціональний рівень визначає напрямок діяльності тієї чи іншої функціональної служби всередині однієї сфери бізнесу. Даний рівень направлений на втілення в життя цілей і задач, поставлених на бізнес-рівні. Його процеси включають деталізацію стратегічних задач бізнес-рівня, а також проведення аналізу внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства. Доцільно зазначити, що розробка стратегії відбувається по трьом основним сферам діяльності підприємства - маркетинговій, фінансовій та організаційно-технічній. Дані області відображають основні складові діяльності в стратегічній сфері: маркетингова стратегія направлена на створення умов функціонування підприємства на ринку та ефективної політики ведення конкурентної боротьби; фінансова стратегія відповідає за регулювання внутрішнього становища фірми, її прибутків і витрат, а також співставлення вимог підприємства з його реальними можливостями; організаційно-технічна стратегія відповідає за стан технічного і ресурсного забезпечення на підприємстві, а також за створення збалансованої організаційної структури.

При цьому на стратегію здійснюють вплив ряд факторів, як зовнішнього (характеристика і прибутковість ринку, політична та демографічна ситуація, кількість конкурентів, їхні позиції, інтенсивність конкуренції, зовнішні бар'єри входу-виходу тощо), так і внутрішнього середовища підприємства (внутрішні бар'єри входу-виходу, потенціал підприємства, технічне оснащення, якість, ціна, продукція, конкурентна позиція, обсяг продажів, фінансування, ресурси, персонал тощо).

Розробку стратегії розвитку підприємства за допомогою запропонованої методики починають з проведення аналізу його маркетингової сфери діяльності за такими показниками, як привабливість ринку та конкурентоспроможність. Однак слід враховувати, що в дану сферу входять не лише фактори, які впливають на конкурентоспроможність, але й фактори виробничої, ресурсної, технологічної і інших сфер. Дані фактори взаємопов'язані і впливають на конкурентоспроможність підприємства. Слід також розглядати фактори інформатизації суспільства і глобалізації ринку, які змінюють розстановку сил на ринку за рахунок доступності інформації споживачам і посилення конкуренції з боку сильних міжнародних компаній.

Наступним кроком в розробці стратегії розвитку підприємства є аналіз його фінансового становища за такими показниками як платоспроможність і ліквідність, та ділова активність і рентабельність.

Фактори, які теж потребують розгляду – це доступність фінансових ресурсів. Мається на увазі доступність кредитів і за їх наявності і за умов кредитування. Крім того потрібно визначити вплив податкового законодавства на стратегічні напрямки діяльності підприємства та можливі наслідки політичних змін на фінансові можливості підприємства. Важливим є розгляд фінансових ризиків в цілому при різних варіантах розвитку подій на ринку та в суспільстві.

Фінансовий бік діяльності підприємства відображає його грошову сторону. Однак кожен керівник, який піклується про добробут і процвітання свого бізнесу не повинен забувати про такий важливий бік в діяльності підприємства, як технічна і організаційна сфери. Технічна сфера діяльності підприємства відображається в технічному рівні виробництва. Вона аналізується в таких аспектах, як: забезпеченість підприємства технічними ресурсами; якість техніки, технологічних процесів та продукції або послуг, досягнутий рівень техніки і технології в світі науково-технічного прогресу; інноваційні процеси на підприємстві. Технічний рівень підприємства нерозривно пов'язаний з організацією і продуктивністю праці. Важливими факторами є рівень наукової організації праці, забезпеченість кадрами, якісний склад кадрів, текучість кадрів, тощо.

Важливе значення для формування стратегії має також рівень організації управління підприємством, а також організаційна культура і її вплив на розвиток підприємства.

Всі ці фактори впливають на організаційно-технічний рівень підприємства, тому наступним кроком в методиці розробки стратегії розвитку є аналіз досягнутого організаційно-технічного рівня і альтернативи його розвитку.

Процес розробки стратегії завершують на двох останніх рівнях – операційному – йде опрацювання результатів, отриманих з функціонального рівня; та модулятивному – здійснюється загальний контроль за реалізацією стратегії, він покликаний коригувати стратегічні орієнтири у зв'язку з мінливим зовнішнім середовищем.

Висновки та перспективи подальших пошуків у даному напрямку. В умовах жорсткої конкуренції і ситуації на ринку, що швидко змінюється, дуже важливо не тільки зосереджувати увагу на внутрішньому стані справ фірми, але і виробляти довгострокову стратегію, що дозволила б їй встигати за змінами, що відбуваються у зовнішньому середовищі. У минулому багато фірм могли успішно функціонувати, звертаючи увагу в основному на щоденну роботу, внутрішні проблеми, пов'язані з підвищенням ефективності використання ресурсів у поточній діяльності. Зараз же, хоча і не знімається задача раціонального використання потенціалу в поточній діяльності, винятково важливим стає здійснення такої стратегії, що забезпечує адаптацію фірми до мінливого навколишнього середовища.

Отже, реалізація стратегії передбачає розробку варіантів дій при непередбачених обставинах в умовах мінливого зовнішнього середовища, формування організаційної структури, системи управління й контролю.

Критеріями оцінювання ефективності стратегії можуть слугувати: досягнення більш високої продуктивності; поліпшення морально-психологічного клімату; підвищення якості продукції та послуг; зростання прибутковості; збільшення частки ринку та ін.

Таким чином, ключовими умовами успіху реалізації стратегії вважаються: забезпечення відповідності стратегії до змін зовнішнього середовища; впевненість персоналу й менеджерів у своїх здібностях; готовність фірми до змін.

Джерела та література:

1. Томпсон А. А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии / А. А. Томпсон, А. Дж. Стрикленд; под общ. ред. Л. Г. Зайцева; [пер. с англ.]. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576 с.
2. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф; под ред. Л. И. Евенко; [пер. с англ.]. – М. : Экономика, 1989. – 519 с.
3. Дойль П. Маркетинг, ориентированный на стоимость / П. Дойль; пер. с англ. С. Жильцов. – СПб. : Питер, 2001. – 480 с.
4. Минцберг Г. Стратегический процессе : концепции, проблемы, решения / Г. Минцберг, Дж. Б. Куинн. – СПб. : Питер, 2001. – 684 с.
5. Портер М. Е. Стратегія конкуренції / Е. М. Портер; [пер. з англ.]. – К. : Основи, 1997. – 390 с.
6. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури; [пер. с англ.]. – М. : Дело, 1998. – 704 с.
7. Грузинов В. П. Экономика предприятия / В. П. Грузинов. – 2-е изд. – М., 2003. – С. 518- 548.
8. Економіка підприємства : підруч. / за заг. ред. С. Ф. По кропивного. – 2-ге вид. – К. : КНЕУ, 2000. – 528 с.
9. Попова Н. В. Розробка стратегії розвитку підприємства / Н. В. Попова, Н. М. Белєвцова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 29. – С. 359-363.